

Počátky Sexuologického ústavu v archivu Univerzity Karlovy

Petr Weiss

V roce 2011 navštívil Sexuologický ústav 1.LF UK a VFN náš dobrý přítel profesor Erwin Haerberle, zakladatel a čestný ředitel Archivu Magnuse Hirschfelda při Humboldtově univerzitě v Berlíně. Sám excelentní historik se samozřejmě zajímal o dějiny našeho ústavu a jaksi mimochodem sdělil, že má k dispozici článek zabývající se historií sexuologie v Československu z pera zakladatele moderní české sexuologie profesora Josefa Hynieho. Toto sdělení bylo pro nás obrovským překvapením, protože až do té chvíle jsme žili v představě, že profesor Hynie sice napsal stěžejní odborné publikace našeho oboru, historii české sexuologie se však nevěnoval a své vzpomínky nikdy nesepsal. [Odkaz na tuto publikaci najdou zájemci na adrese:](#)

<http://www2.hu-berlin.de/sexology/GESUND/ARCHIV/DEUTSCH/hynie.htm>

Název článku je Historie sexuologického výzkumu v Československu a byl uveřejněn v časopise "Sexualwissenschaft und Sexualpolitik" Berlin 1992, s. 91-117.

Z Hynieho vzpomínek na počátky Sexuologického ústavu vybíráme:

„Příznivé klima pro sexuologii bylo v Praze již na začátku tohoto století, a to zejména na naší univerzitě a na její lékařské fakultě. Internista, později profesor Pelnář přeložil do češtiny Forelovu "Sexuální otázku" a mnoho let všemožně podporoval sexuologický výzkum. Ve dvacátých letech pedagog prof. Záhoř uvedl sexuální výchovu v brožuru nazvané "Výchova k rodičovství." Prof. Trýb z Lékařské fakulty v Brně v roce 1925 publikoval článek "Mužské pohlavní funkce a jejich poruchy" jako první část své práce o pohlavních nemocech a pohlavních chorobách.

Dermatovenerolog Šamberger vedl jako odborný asistent na vysoké škole v Praze přednášky na téma sexuální poruchy. Později, jako profesor dermatovenerologie a nástupce profesora Janovského, dosáhl, že byl kolega Pečírka, po výcviku v Hirschfeldově ústavu, v roce 1921 jmenován profesorem sexuální patologie. Měl na univerzitě vytvořit Ústav pro sexuální patologii. V červnu 1921 obdržel prof. Pečírka dekret, ale v lednu 1922, aniž mohl splnit svůj úkol, zemřel. Zanechal jen malou knihovnu s asi 50 knihami s nápisem "Ústav pro sexuální patologii." K rozšíření ústavu a k zahájení přednášek však nedošlo.

Nicméně existence vyhlášky z roku 1921, která opravňovala k založení Ústavu pro sexuální patologii, byla pro budoucnost důležitá. Pozůstalost knihovny prof. Pečírky byla uložena v dermatovenerologickém oddělení polikliniky. Celá věc byla ale nakonec veřejností zapomenuta.

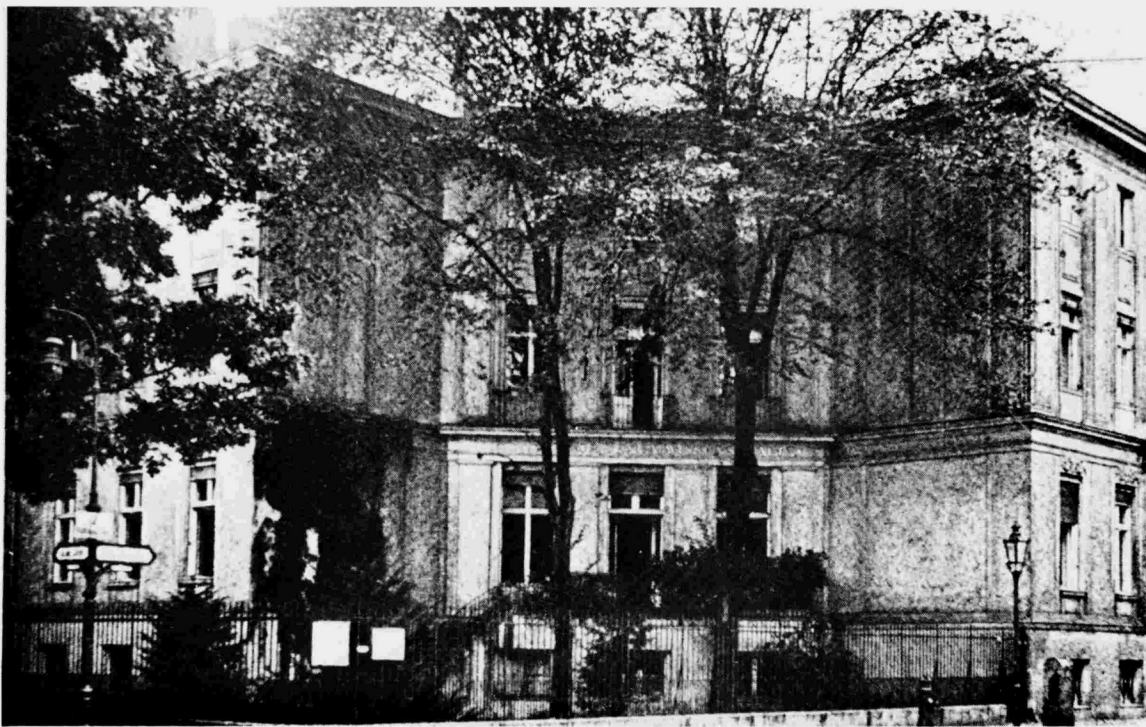
Prof. Šamberger si se mnou v roce 1927 povídal poprvé o tom, že na své klinice chtěl mít vždy sexuologa. Některé pokusy, jak toho dosáhnout, selhaly. Ocenil však mou širokou erudici a vyjádřil se, že pokud jsem pro sexuologii rozhodnutý, je připravený být mi k dispozici a přispět mi radou či praktickou pomocí.

Začal jsem tedy s teoretickou přípravou. Studoval jsem zejména Mollovu "Příručku sexuologie" a Hirschfeldovu je "Sexuální patologii", taky něco z endokrinologie a neurologie, ze kterých jsem měl dobré základy, které jsem si odnesl z kliniky prof. Pelnáře. Prof. Pelnář byl vynikající neurolog a zároveň náš první endokrinolog. Ještě předtím jsem studoval Grassetovu velkou francouzskou "Physiopathology Clinique" a Freudovu psychoanalýzu, a taky jsem se samozřejmě zabýval problémy gynekologie a andrologie.

Během studia jsem vzhledem k nutnosti zvládnout rozsáhlý materiál začínal mít pochybnosti. Tu zasáhl profesor Šamberger – informoval mě o možnosti studijní cesty do Berlína s cílem poznat aktuální stav německé sexuologie.

Na podzim 1929 jsem již byl v Hirschfeldově ústavu pro sexuologii v Berlíně.

HIRSCHFELD'S *INSTITUTE FOR SEXOLOGY* (1919–1933)

V roce 1935 zemřel prof. Bukovský, vedoucí oddělení fakultní dermatovenerologické kliniky v Praze. Jeho nástupce, prof. Gawalowski sdělil profesorskému sboru České lékařské fakulty, že na jeho oddělení se nachází knihovna, která tam nepatří. Knihy byly označeny razítkem "Ústav sexuální patologie". To byl, jak jsem již uvedl, zbytek knižního fondu prof. Pečírky.

Kolegium profesorů rozhodlo jmenovat mne správcem této knihovny. Přepřavil jsem knihy na dermatovenerologickou kliniku prof. Šambergera a zaplnil jsem nimi místnost, která byla na Šambergerovu žádost opět pojmenována jako "Ústav pro sexuální patologii". Tam jsem prováděl konzultace sexuálních problémů a v posluchárně kliniky jsem měl své přednášky na téma sexuální patologie. V přehledu přednášek na klinice a ústavu stálo: "Ústav pro sexuální patologii, prozatímní správce: profesor MUDr. Josef Hynie". To byl začátek našeho ústavu na klinice prof. Šambergera.

Prof. Šamberger v roce 1939 odešel do důchodu. Jeho nástupce prof. Gawalowski podporoval naši práci s velkou empatií a s pochopením, které prokázal již při mých prvních krocích v oblasti sexuologie. Ale Prof. Šamberger byl stále můj hlavní poradce, zejména při práci na "Úvodu do lékařské sexuologie."

Během druhé světové války byla z Všeobecné fakultní nemocnice česká dermatologická klinika, a s ní i náš malý sexuologický ústav, vystěhována. V nemocnici Na Slupi jsem dostal pokoj, kde jsem schovával knihovnu a inventář Sexuologického ústavu, který se časem rozrostl. Kromě toho jsem tam i nadále měl konzultace ohledně sexuálních poruch. Prof.

Gawalowski byl jako vedoucí nemocnice Němci odvolán, a nemocnice byla dále jako pouhé nemocniční oddělení svěřena docentu Petráčkovi.

Během pohnutého období války byla veškeré vědecká práce zastavena a já měl čas na psaní knih. Tak vznikl i "Úvod do lékařské sexuologie".

Bezprostředně po druhé světové válce bylo na základě této knihy zahájeno posuzování mého jmenování jako profesora lékařské sexuologie na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy. V roce 1946 jsem byl jmenován (se zpětnou platností od roku 1945). Zároveň jsem byl jmenován vedoucím nezávislého Ústavu pro sexuální patologii. Od října 1946 jsme mohli začít se sexuologickou prací. Po válce jsem přesídlil s dočasným ústavem z nemocnice Na Slupi, nejdříve zpátky na dermatovenerologickou kliniku prof.Gawalowskeho. Tam jsem pracoval s pomocí lékařů kliniky až do přestěhování do nového ústavu v Salmovské 1.

Po přestěhování mi byli jako první lékaři přiděleni medici Raboch a Dobiáš, pak Barták jako demonstrant, v roce 1947 pak lékaři Dr. Nedoma a Raboch jako asistenti. Začal jsem s jejich výcvikem. V jejich přítomnosti jsem vyšetřoval pacienty, pracoval s nimi, a pak, v nepřítomnosti pacientů, jsem s nimi vedl rozhovory. Postupně jsem jim svěřil různé dílčí studie. Později jsem nechal asistenty Dr. Nedomu, Rabocha a Bartáka pracovat s pacienty samostatně. V komplikovaných případech jsem jim byl k dispozici jako konzultant. Poté byli pověřeni také vědeckými pracemi, referáty na vědeckých zasedáních a publikacemi v časopisech.

Název ústavu bylo nutné změnit z "Ústavu pro sexuální patologii" na "Sexuologický ústav", protože slovo „patologie“ je u nás obecně užíváno pro patologickou anatomii, tedy pro práci s mrtvolami.“

Dále bych rád citoval z nedatované historické přednášky významného sexuologa MUDr. Jiřího Mellana:

„Ještě bych rád připomněl, že osamostatnění lékařského oboru sexuologie nebylo snadné. Psychiatrie nebyla této samostatnosti nakloněna. Tehdejší hlavní psychiatr docent Prokůpek i ředitel Dobíšek zastávali názor, že sexuologie je integrální součástí psychiatrie. Vyústilo to v aktivitu prof. Vondráčka, který založil 1966 komisi pro psychiatrickou sexuologii, jejíž první schůze byla 9.2.1967 a jejíž činnost udržoval prof. Vondráček i po založení společnosti sexuologické v r.1970.

Pro založení sexuologické společnosti bylo jistě významným podnětem uspořádání Symposiumu Sexuologicum Pragense, v červnu 1968. Je však třeba přiznat, že hlavní zásluhu na vzniku samostatné sexuologické společnosti i nás měla svou váhou společnost gynekologická. Gynekologové uvítali koncepci sexuologické péče, která jim umožňovala zřizování gynekologicko-sexuologických ordinariátů, které se však ukázaly pro ně jako tabulkově nevýhodné.

Na tomto místě bych skončil svůj historický přehled již jen připomenutím data 5.6.1970, kdy byla v Praze na poliklinice na Karlově náměstí založena Sexuologická společnost.

MUDr. Jiří Mellan

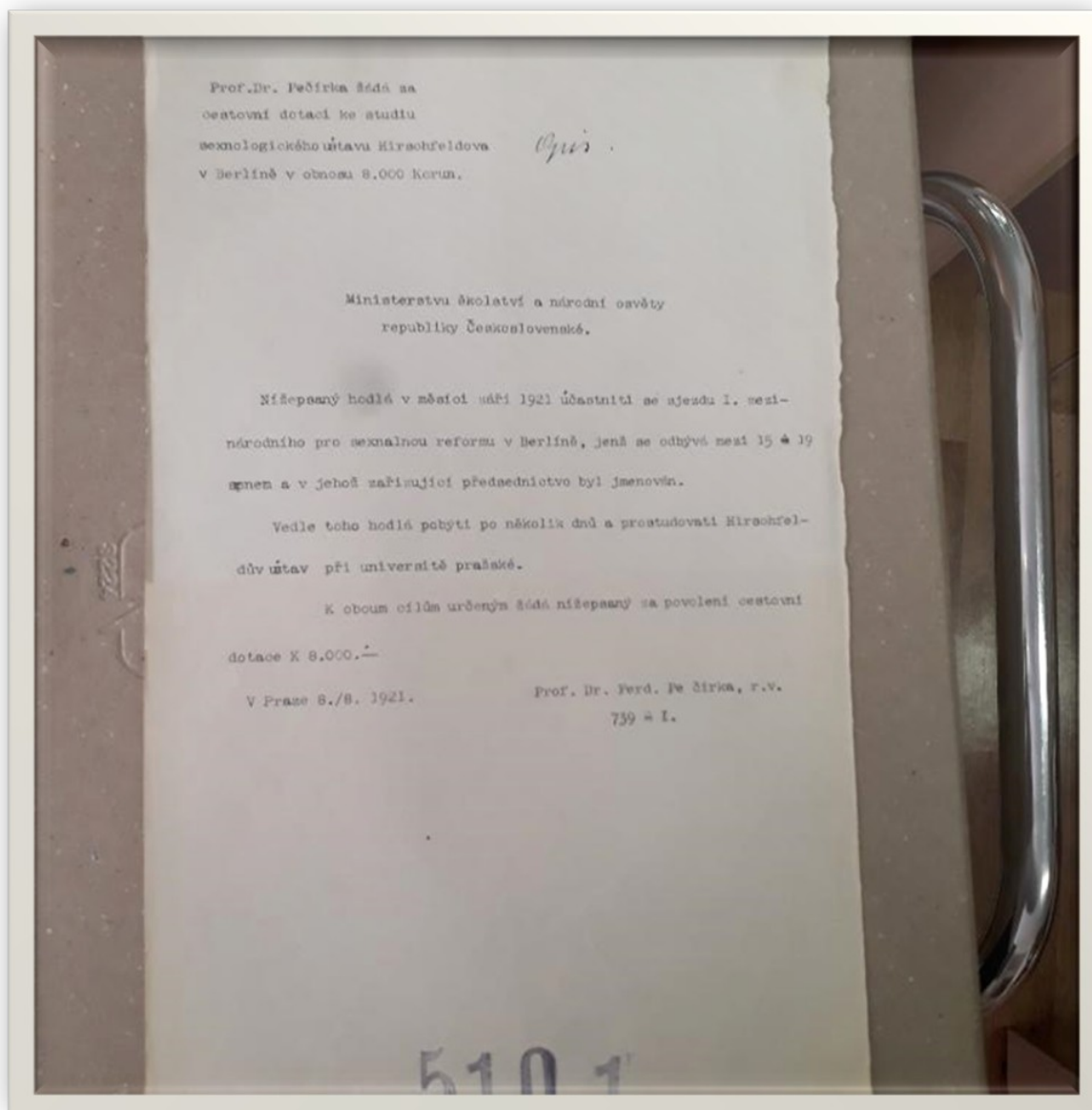
Zakládající schůze Sexuologické společnosti ČLS JEP 5.6.1970

Pro účely zmapování počátků Sexuologického ústavu jsem se pokusil v Archivu Uk vyhledat listinné podklady dokumentující vznik našeho ústavu. Vycházel jsem přitom především z publikace Inventář Lékařské fakulty Univerzity Karlovy (1883-1953), UK Praha 1978. Archivní materiály týkající se počátku ústavu jsem našel ve složkách:

- Protokoly prof. sboru lékařské fakulty 1921 (karton č. 2/II)
- Protokoly schůzí klinické komise 1918-30 (karton č. 4/II)
- Spisy Lékařské fakulty 1921 (karton č. 342-346)
- Spisy Lékařské fakulty 1922 (karton č. 346-348)
- Výnosy týkající se povolení řádných a mimořádných dotací ústavům a klinikám (karton č. 416)

Z nalezených dokumentů uvádím následující, které se mi jeví jako významné pro dokladování historie Sexuologického ústavu:

1. Žádost prof. Pečírky na Ministerstvo školství a národní osvěty ČSR o dotaci 8000 Kč na účast na 1. mezinárodním sjezdu pro sexuální reformu v Berlíně 15. až 19.8.1921

Prof. Dr. Pešáček žádá na
cestovní dotaci ke studiu
sexnologického ústavu Hirschfeldova
v Berlíně v obnosu 8.000 Kč.

Opis

Ministerstvu školství a národní osvěty
republiky Československé.

Nižepasný hodlá v měsíci srpni 1921 účastniti se sjezdu I. mezi-
národního pro sexnačnou reformu v Berlíně, jenž se odhývá mezi 15. a 19.
zářím a v jehož pořizující předsednictvo byl jmenován.

Vedle toho hodlá pobýti po několik dnů a prostudovati Hirschfeld-
ův ústav při universitě pražské.

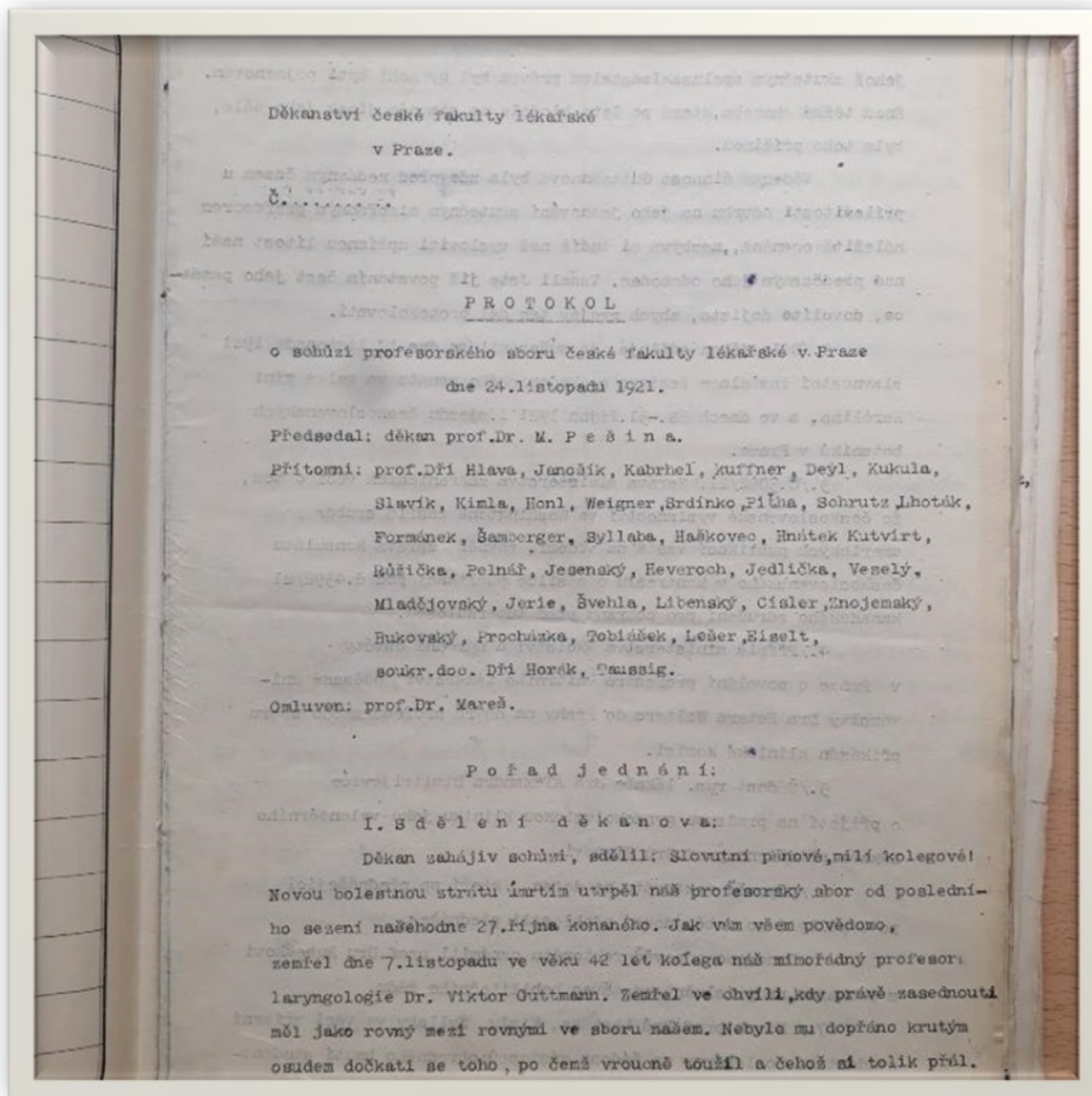
K obom cílům určeným žádá nižepasný za povolení cestovní
dotace K 8.000.—

V Praze 8./8. 1921.

Prof. Dr. Ferd. Pešáček, r.v.
759 = I.

5101

2. Protokol o schůzi profesorského sboru české fakulty lékařské v Praze dne 14.11.2021, zde je složení sboru, plné významných jmen:

A v tomto protokolu rozhodnutí o udělení cestovního stipendia prof. Pečírkovi na účast na sjezdu Ligy pro sexuální reformu v Berlíně:

Přijato.

Profesor Dr. Kukula ohlašuje protest proti to-
muto usnesení./POdá ne písemně/

21./ Správa Dra Bohuslava Boučka, asistenta farmakologického ústavu universi-
ty Masarykovy v Brně, o první části jeho studijní cesty do Holandska.

Vzato na vědomí.-

22./ Profesor Dr. Piřha podává zprávu o své studijní cestě do Francie.

Vzato na vědomí.

23./ Ministerstvo školství a národní osvěty povolilo děkanství obnos Kč. 2000.-
na opatření různých drobných potřeb pro zasedací síň sboru profesorského.

Vzato na vědomí.-

24./ Ministerstvo školství a národní osvěty udělilo soukr.doc.Dru Pavlu
Šavnikovi remuneraci v obnosu 900 Kč za konání přednášek a cvičení z
oboru terapie nemocí pohlavních v letním semestru 1921 .

Vzato na vědomí.

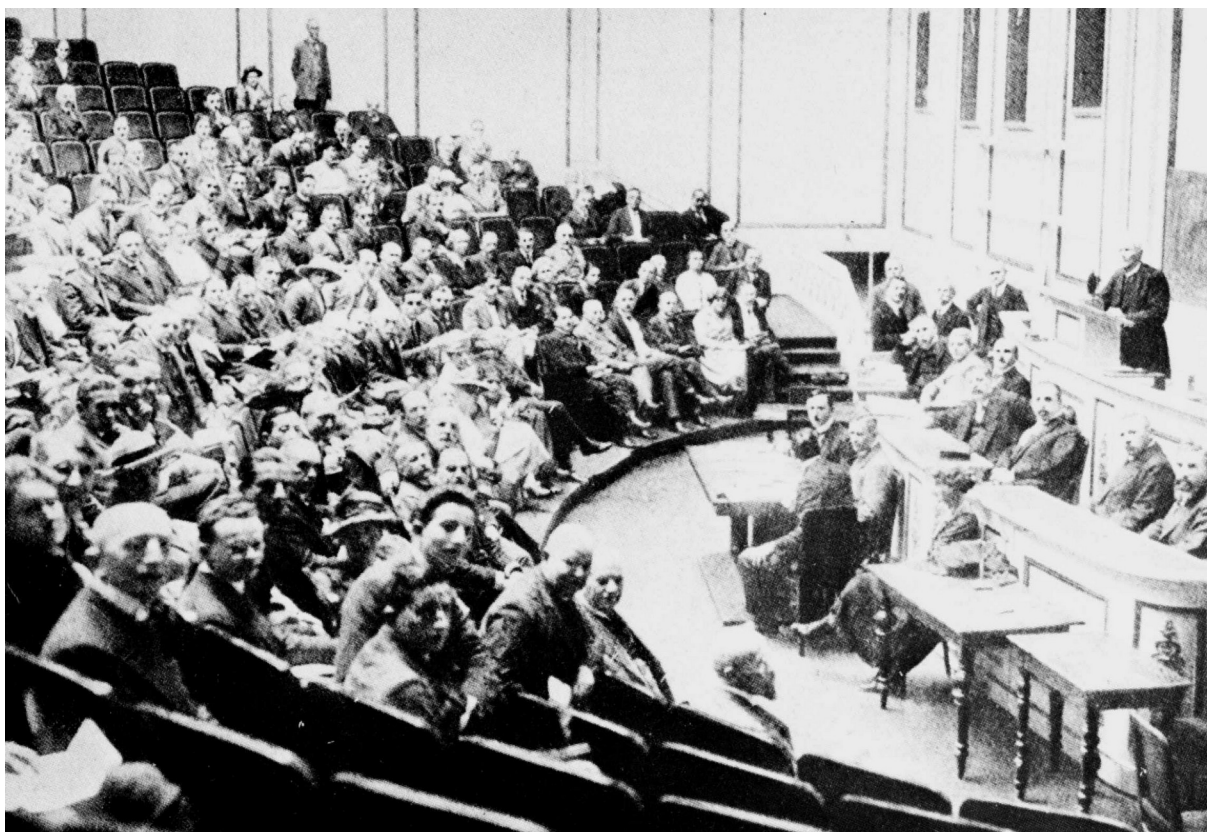
25./ Přípis kanceláře poslanecké sněmovny, týkající se posádkové nemocnice
v Praze

Vzato na vědomí.

Stavební komisi opis.

26./ Profesor Dr. Ferdinand Pečírka za udělení cestovního stipendia v obnosu
Kč.8.000 .- k návštěvě I.mezinárodního sjezdu pro sexuální reformu v
Berlíně.

Podporuje se.-

Kongres Ligy pro sexuální reformu v Berlíně v roce 1921

Zrod Sexuologického ústavu LF UK: Přípis Ministerstva školství a národní osvěty na udělení dotace 30.000 Kč na zřízení sexuologického ústavu ze dne 2.6.1921

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY.

C. 1. 49. 144/21

V PRAZE dne 2. června 1921.

VĚC: Karlova universita v Praze -
lékařská fakulta - ústav sexuolo-
gický - mimořádná dotace na první
vědeckou výsbroj .

D ě k a n s t v í
lékařské fakulty Karlovy university
v P r a z e .

Majíce zřetel k podanému návrhu tamního profesorského sboru a vyřizujíce přímo sem předloženou žádost prof. Dra Ferdinanda Peřírky, ministerstvo školství a národní osvěty povoluje na první vědeckou výsbroj ústavu pro sexologii, nově zakládaného pod vedením prof. Dra Peřírky, hlavně pak na opatření nejnutnějších časopisů a vědeckých publikací jakož i na opatření nejnutnějších učebních a diagnostických pomůcek, mimořádnou dotací 30.000 /třicetitisíc/ korun, kterouž zemská správa politická v Praze co nejdříve poukáže k výplátě k rukám jmenovaného profesora .

Povolení k opatření nábytku a jiného vnitřního zařízení pro řešený ústav vyhrazuje sobě ministerstvo školství a národní osvěty na dobu pozdější, jakmile budou místnosti ústavu definitivně určeny, a očekává se vhodný rozpočet opatření návrh, který jest podati prostřednictvím zemské správy politické v Praze.

O tom se dává tannímu děkanství věděti, by další neprodle-
ně zařídilo, obzvláště pak, aby ihned vyrozumělo prof. Dra Ferdi-
nanda P e š í r k u .

Za ministra :

Mlč

Opisum po grom. J. P. P. P. P.

6/12/72

Děkanství

Č. 4. 11. 2

4. 11. 2

4652

Panu

Dru. Ferdinandu Pečírkoví,
profesoru Karlovy university

v

P r a z e .

Vzhledem k Vašemu podání ze dne 8. srpna 1921, se
sděluje, že mimořádná dotace na první vědeckou výzbroj
ústavu sexnologického v obnosu 30.000 Kč. byla Vám zdej-
ším účetním oddělením dne 17.8.1921 poukázána.

Za presidenta :

Příloha 1

Děkanství lékařské fakulty Karlovy
university

Předání dotace nově jmenovanému provizornímu vedoucímu Ústavu pro sexuální
pathologii prof. Bukovskému ze dne 22.6.1922 :

Děkanství české fakulty lékařské v Praze.

číslo 3423/22.

P R O T O K O L

o řádném sedění profesorského sboru lékařské fakulty univerzity Karlovy v Praze, konaném dne 22. března 1922 o 5. hodině odpolední v zasedací síni sboru.

P ř e d s e d a l: děkan prof. Dr. M. Pešina.

P ř i t o m n i: Prof. Dr. Klava, Jarošík, Mareš, Zahrbel, Kufner, Deyl, Kucala, Slavík, Kral, Honl, Pešina, Hrátek, Weigner, Brádnice, Schruta, Lhoták, Formánek, Rázička, Šamberger, Jyllaba, Haškovec, Kutvirt, Polnáč, Jesenský, Heveroch, Jedlička, Znojenský, Veselý, Jerie, Švehla, Libenský, Císlar, Bukovský, Frocházka, Tobiášek, Lešer, Eiselt, Rubeška, goukr. docent Dr. Korák, Tausig.

O m l u v e n i: Prof. Dr. Piha, Mladějovský.

P o ř a d j e d n á n í .

I. Sdělení děkana:

Zahajuje schůzi sboru profesorského, sděluje:

1. Pan prezident republiky jmenoval prof. Dra Jaroslava Bukovského řádným profesorem nemocí kožních a přírodního dekretem ze dne 28. února 1922 č. 31.754/22.

Odevzdal jsem prof. Dr. Bukovskému, který provizorně převzal vedení ústavu pro sexuál. pathologii, protokolární hotovost 25.283 K 72 h jako zbytek st. dotace na věd. výstroj ústavu per 30.000 Kč příslušným vyúčtováním.

Ustanovení nového asistenta Dermatologické kliniky Všeobecné nemocnice MUDr. Josefa Hynieho ze dne 11.2.1930 a jeho platový výměr:

Universita Karlova v Praze.

Lékařská fakulta.

Cis. 599/1930.

V PRAZE, dne 11. února 19 30

Vše: Dermatologická klinika-MUDr. Josef Hynie-
asistentem.

Ustanovení asistenta.

Usnesení sboru profesorského ze dne per rollam

Ústav, klinika Dermatologická klinika

Jméno MUDr. Josef Hynie/po asistentu Soukr. doc. MUDr. Karla Foucházka

Bydliště Praha II. Všeobecná nemocnice.

Ustanoven na dobu od 1. března 1930 do konce února 1932

podle § 1. zákona č. 121/1927 o zřízení státních lékařských škol a o zřízení státních lékařských škol na místo systematické výnosem ministerstva školství a národní osvěty v Praze ze dne 31. prosince 1927 č. 100.016/27-17. podle 1. článku sč. 1177/1 a 1926/

Patříčná remunerace roční 15.600 Kč ročně.

Posavadní nepřetržitá doba služby asistentké od 1. března 1930

z toho podle § 1. od. ooooooooooooooooooooo

podle § 1. od. 1. března 1930

Normální remuneraci dostává od 1. března 1930

Svobodný nebo ženatý (doklad je přiložen).

Cis. 599/1930

Z o m n k é su úřadu

Zemské správě politické

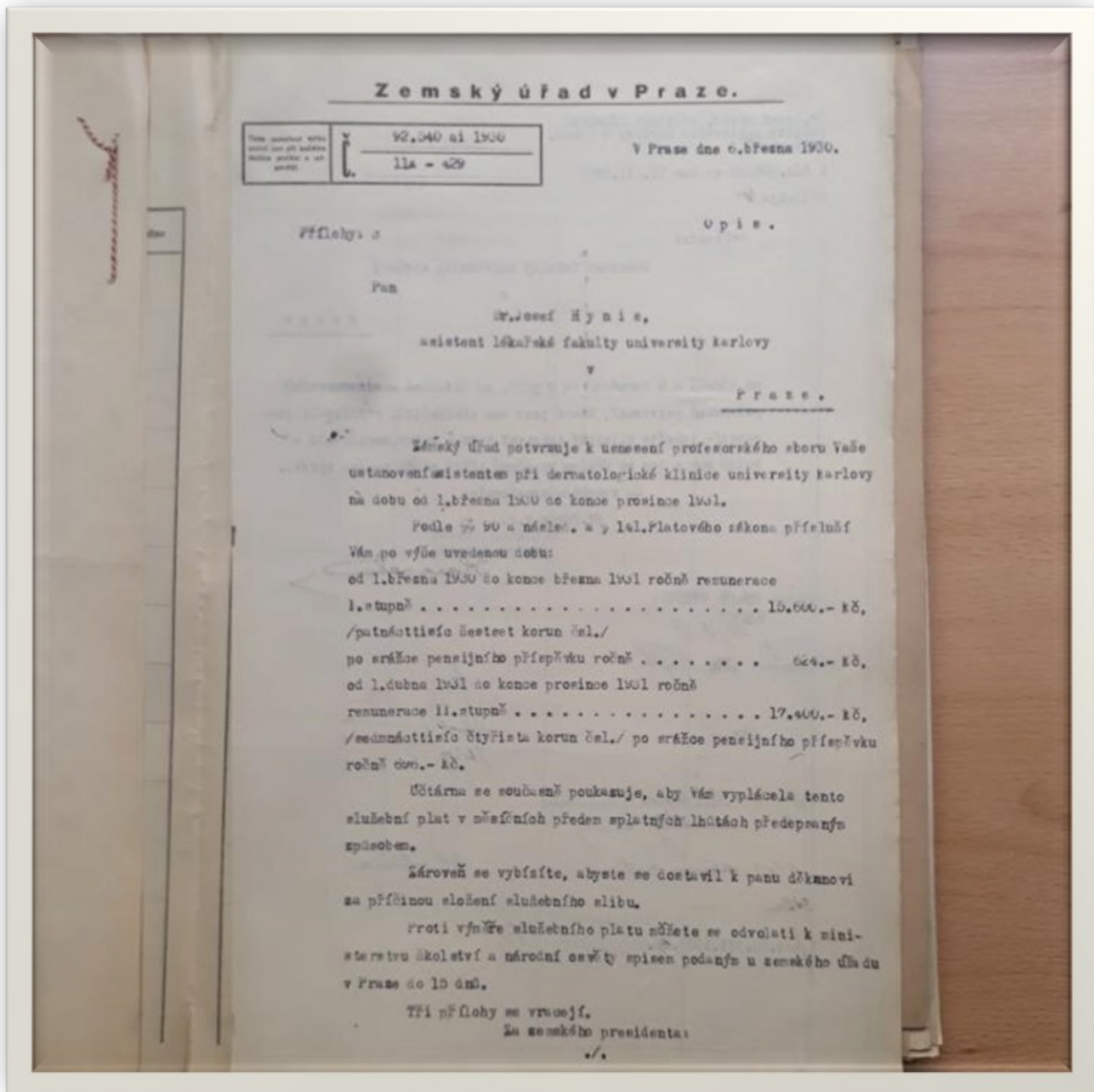
v Praze

se žádostí, aby ustanovení toto potvrdila a sverbe uvedenou remunerací poukázala.

Děkan Lékařské fakulty univerzity Karlovy:

veřejně

Nebyl před tímto ustanovením zaměstnán v takové ani soukromé službě, že by byl povinen uzavřít smlouvu o pojištění.
výnos ze dne 18/11.1926 č. 447994 a 1926 11 1177/1 a 1926/

- Osobní výkaz zatímního správce ústavu doc. MUDr. Josefa Hynie z roku 1954:

O S O B N Í V Ě K A Z .

1. Klinika /ústav/ . Ústav pro sexuální patologii Karlovy university
2. Jméno a příjmení . Doc. MUDr. Josef H. y. n. i. e.
3. Služební hodnost státní správce ústavu (dříve: 2. 1935 se
cvaldy ústavu)
4. Místo, den a rok narození . Dobruška, 8. května. 1900. . .
5. Obec domovská . Dobruška, okr. Mladá Boleslav.
6. Rodinný stav /svoboden či ženat/ ženat
7. Počet nezaopatřených dětí 3
8. Jména křestní a stáří dětí . Ivo 11 r., Pavel 8 r., Milan 5 r.
9. Předběžné vzdělání /den práce/ . Průmysl . 19. 5. 1924 . .
10. Bydliště Praha XVI, Pekařovo náměstí č. 31 /Náměstí Legií/.
11. Posavadní nepřetržitá služba od ve všeob. nemocnici od r. 1925,
od ve funkci správce od r. 1935
12. Další event. údaje pro službu rozhodující . projednává se .
jmenování přednostou ústavu.

Podpis:

J. H. y. n. i. e.

Prof. MUDr. Josef HYNIE, DrSc.

1900 - 1989

